

A belga *cordon sanitaire* – avagy represszióval a demokráciáért?

Októberben véget ért Belgium történetének leghosszabb interregnuma, közel két évnyi tárgyalás után végre sikerült új szövetségi kormányt alakítani. Az új kormány beiktatásával azonban nem csillapodtak a feszültségek, sőt újra előtérbe kerültek az ország évtizedes törésvonalai. Lehet-e antidemokratikus módszerekkel fenntartani egy demokráciát vagy represszióval megfékezni egy ország szétesését?

Írta: Orbán Tamás, a Danube Institute kutatója

Politikai szempontból Belgium sosem volt egy egyszerű eset. Az ország független létezése óta eltelt két évszázadot könnyen lehetne egy hatalmas társadalmi kísérletként értelmezni, hiszen nem egy hosszú, közös múlt és értékend által létrejött nemzeti közösség, hanem két igencsak különböző csoport „érdekházassága” mentén jött létre. Az utóbbi évtizedekben pedig az egyik fél már igencsak készítené a válópapírokat, de sehogy sem képes rávenni a másikat, hogy alá is írja. Ha kell, akkor képesek szembe menni a demokrácia legalapvetőbb elveivel is, csak hogy adjanak még pár évet ennek a lassan haldokló projektnek. Hogy megértsük tehát, miért is érzi magát átverve a fél ország és miért kezdte el hirtelen mindenki Velence rég elhunyt zenei géniuszát szidni, ahhoz egy picit vissza kell mennünk az időben Belgium kezdeteihez.

Vallónia, a mai Belgium déli, frankofón régiója 1830-ban függetlenedett¹ a holland koronától, és az erősen protestáns ország másik katolikus régiója, Flandria is vele tartott. Kezdetben nem okozott túl nagy gondot az együttélés a francia vallonok és a holland flamandok között, utóbbiak gazdasági és társadalmi szempontból is elmaradottabbak voltak, ezért nem volt lehetőségük szembeszállni a vallon kézben sűrűsödő politikai hatalommal. Az iparosodás korának végével azonban Vallónia csillaga is hanyatlani kezdett a 20. század elejére, hisz gazdasági motorját a fejlett bányavárosok és az nehézipari központok adták, amelyek a tercier szektor felemelkedésével elvesztették a gazdasági potenciáljukat és demográfiai vonzaskörüket, így a század közepétől fokozatosan Flandria vette át a vezető szerepet a kikötőivel, kereskedelmi gócpontjaival, élhető, turistabarát vidékeivel és újonnan a fejlett számítástechnikai központjaival. Ha a folyamat két végpontját nézzük, akkor világos, hogy az ellentétjükre fordultak a 19. századi viszonyok: ma már a Flandria népessége és az egy főre jutó GDP-je is közel a duplája² a vallonokénak, így nem csoda, ha nagyobb politikai hangot is szeretnének maguknak.

Ahogy Vallónia hanyatlott és Flandria emelkedett, úgy erősödött a független kormányzás igénye is a flamandokban, mígnem a kérdést már megkerülhetetlenül rendezni kellett. A '70-es évektől kezdve végbe ment egy a brit devolúcióhoz hasonló folyamat³, melyben létrejött a mai, föderális alapokra fektetett Belgium, melyben három magasfokú autonómiával rendelkező tagállam (ún. régiók) parlamentjei döntenek saját ügyeiről, csupán a legfontosabb kérdéseket hagyva a szövetségi kormányra. Ez a szubszidiaritás azonban nemcsak a három régióra (Flandriára, Vallóniára és

¹ EVENS, Isis: Belgium's Revolutions. In: Guided History, <http://blogs.bu.edu/guidedhistory/historians-craft/isis-evans/> (2020. 10.26.)

² Regionales Bruttoinlandsprodukt (sz.n.) In: EuroStat, <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=de&pcode=tgs00005&plugin=1> (2020.10.26.)

³ Belgium, a federal state (sz.n.) In: Belgium, https://www.belgium.be/en/about_belgium/government/federale_staat (2020.10.26.)

Brüsszelre) terjed ki, hanem velük párhuzamosan létrejöttek a kulturális kérdésekkel foglalkozó nyelvi közösségek parlamentjei is, hogy politikai jogokkal ruházzák fel az ország délkeleti részében élő német kisebbséget is, valamint a Brüsszel régióban élő flamandokat és vallonokat. Az országot tehát hét különböző parlament és kormány vezeti, minden állampolgárnak pedig kötelező részt venni az összes választáson, a helyhatóságtól az európaiig. Attól a jogos kritikától eltekintve tehát, hogy ez a rendszer egy bürokratikus rémálommá változtatja a közéletet, politikai szempontból rendkívül kifinomultnak és körültekintőnek tűnik, amiben minden állampolgár érdekei tökéletes harmóniában és egyenlőségben jutnak képviselőre.

Nos, a valóságban sosem alakulnak ilyen szépen a dolgok, ahogy azt ez a legutóbbi választás is megmutatta. Flandria már minden szempontból erősebb, mégsem képes a súlyának megfelelően érvényesíteni érdekeit, mert azok szembemennek Vallónia és a brüsszeli elit elképzeléseivel. A 2019-es parlamenti választás minden eddiginél élesebben húzta meg ezt a vonalat.

Flandria hagyományosan jobboldali szemléletű, a konzervatív pártokra leadott szavazatok zöme onnan érkezik, míg a történelmileg is munkástudatú és jelentősen szegényebb Vallónia adja a baloldali pártok támogatottságát. Ezen a választáson emellett újdonságot jelentette a szélsőséges pártok erőteljese felemelkedése. A legnagyobb párt 16%-kal az *Új Flamand Szövetség* (Nieuw-Vlaamse Alliantie, N-VA) lett, amely konzervatív, nacionalista retorikát folytat és legfontosabb hosszútávú céljának Flandria függetlenségét⁴ tekinti, a szövetségi keret lassú, fokozatos felszámolása által. Az középbolton elhelyezkedő N-VA már évek óta Belgium legnépszerűbb pártja, és bár még mindig első helyen van, 2019-ben jelentősen veszített a támogatottságából, leginkább a *Flamand Érdek* (Vlaams Belang, VB) nevű szélsőjobboldali párt javára. A VB közel 12%-kal a második legtöbb szavazatot nyerte, és mivel az ő politikájuk (az N-VA-val ellentétben) Flandriának egy referendum útján való, mihamarabbi elszakadását⁵ támogatja, arra lehet következtetni, hogy átpártoló szavazók már nem bíznak abban, hogy Brüsszel bármikor is teret hagyna a fokozatos leválásnak. És amint kiderült, igazuk is volt.

A belga politikai gyakorlatban a 1980-as évektől létezik a *cordon sanitaire* elve, ami alapján a mainstream pártok megegyeztek, hogy semmi esetben sem lesznek hajlandók koalícióra lépni a szélsőséges formációkkal, sem a jobb, sem pedig a baloldalon. Bár ez a gyakorlat nyíltan antidemokratikus, mivel bármekkora támogatottság esetén is kizárja a szélsőségeket a kormányból, attól még a logikája érthető, hiszen a '30-as évek fasiszta pártjai vagy a '40-es évek kommunistái is demokratikus eszközökkel kerültek hatalomra. Ha tehát a *cordon sanitaire* ilyenformán a demokráciát kívánja megőrizni, akkor indokolt lenne a használata, de ma már nem csak erről van szó.

A VB politikája jelentősen mérsékelődött az elmúlt évtizedekben, elhatárolódott a korábbi rasszista retorikájától és folyamatosan hangoztatja, hogy a demokratikus megoldások híve. Ez a retorikai változás az oka annak is, hogy szélsőséges törpepártból hirtelen a második helyre tudott lépni. A VB-re leadott szavazatok tehát azt is elárulják, hogy a flamandok egy jó része nemcsak a jelenlegi belga *status quo*-t, hanem a *cordon sanitaire* gyakorlatát is ellenzi már. Ez valamelyest indokolt is, hiszen míg a VB-től mindenki elhatárolódott erre az íratlan törvényre hivatkozva, addig a kimondottan kommunista Munkáspártot (PTB-PVDA-t) kérdés nélkül engedték⁶ belépni Zelzate helyi koalíciójába,

⁴ Frequently asked questions – Does the N-VA want Belgium to end? (sz.n.) In: N-VA, <https://english.n-va.be/frequently-asked-questions> (2020.10.28.)

⁵ Program – An Independent Flanders (sz.n.) In: Vlaams Belang, <https://www.vlaamsbelang.org/programma/> (2020.10.28.)

⁶ VAN GRIEKEN, Tom: De bestuursdeelname van PVDA legt de hypocrisie van het cordon sanitaire bloot. In: Knack, 2018. 11. 12., https://www.knack.be/nieuws/belgie/de-bestuursdeelname-van-pvda-legt-de-hypocrisie-van-het-cordon-sanitaire-bloot/article-opinion-1392205.html?cookie_check=1602488164 (2020.10.28.)

pedig a megegyezés minden szintre vonatkozik. Látható tehát, hogy a *cordon sanitaire* nem ez extrémizmus, hanem az akkoriban még *Flamand Blokk* néven futó VB visszaszorítása miatt jött létre és egy szorosabb helyzetben a szélsőbal is juthatna országos pozícióhoz a jövőben.

De mégsem a VB esete a legnagyobb probléma a jelenlegi helyzetben, elvégre az ő kizárásuk várható volt az említett precedens alapján. Amit igazán felháborítóknak tart a flamandok jó része, az az N-VA, az ország legnagyobb pártjának a kormányból való kiszorítása⁷. Az N-VA-t sosem kezelték szélsőjobboldaliként, eddig többször került kormányra is, de most mégis (ha kimondatlanul is) a Flamand Érdekekkel egy kalap alá vették, és nem hagytak neki teret az új kormányban. Az ok egyszerű, Brüsszel és Vallónia valósággal retteg a lehetséges flamand szecessziótól, és ezt már egyre durvább antidemokratikus eszközökkel próbálják megakadályozni.

Így már érthető, hogy mi tartott ennyi ideig, hisz a két legnagyobb párt mellőzésével kormányt alakítani nem éppen egyszerű. 2011-ben Belgium 589 nappal döntött világrekordot, most sikerült saját rekordját 653 napra feltornáznia⁸. Az előző kormány melleleg éppen az N-VA kilépése miatt omlott össze még 2018 végén, azóta pedig csupán csökkentett hatáskörű, ideiglenes kormányok töltötték be a végrehajtói hatalmat, amelyek fő feladata leginkább a járványhelyzet kezelése volt.

A végül október harmadikán megalakuló új kormányt a választáson hatodik helyen végző Flamand Liberáldemokrata Párt (VLD) jelöltje, Alexander de Croo miniszterelnöksége alá iktatták be, aki a hét pártból álló formációját „Vivaldi-koalíciónak”⁹ nevezte el, mert a négy évszakhoz hasonlóan ebben is négy különböző politikai szemlélet képviselteti magát. A hét koalíciós partner között van két liberális: a már említett VLD és a *Reformista Mozgalom* (MR), két szocialista: a *Szocialista Párt* (PS), illetve a *Szocialista Párt, Másképp* (sp.a), két ökopárt: az *Ecolo* és a *Zöldek*, hetedikként pedig ott van a *Flamand Kereszténydemokrata Párt* (CD&V), amely a hagyományos jobbközép konzervatívizmusért felel a kompozícióban, és szinte csak a függetlenség kérdése különbözteti meg politikájában a jóval népszerűbb N-VA-tól.

Így az N-VA és a VB, noha a legtöbb szavazatot kapták, ellenzékbe kényszerültek, ahol melleleg kevesebb párt van, mint a kormányban. A De Croo-kormányban gyakorlatilag minden valamire való pártot össze kellett fognia, hogy a függetlenségpárti N-VA-t kiszorítsa, de végül sikerült. A probléma viszont még mindig fennáll, és ez húzás valószínűleg még inkább meggyőzte az elszakadni vágyó flamandokat a saját igazukról, hisz azt mutatja, hogy brüsszeli elit figyelembe se veszi a szavazópolgárok legalább egynegyedét. Emellett az sem segít ezen a helyzeten, hogy a Vivaldi-koalíció hét tagjából csak a CD&V nevezhető jobboldalinak, a balos többséggel pedig nehezen békül ki a jobbra húzó Flandria.

Mindkét kismizett jobboldali párt természetesen tüntetően reagált a Vivaldi-kormány megalakulására. A látványosabb megmozdulás¹⁰ a VB szervezésében valósult meg, szeptember végén ugyanis 15 ezer tüntetőt sikerült összegyűjteniük Brüsszelbe, akik flamand zászlók ezreit lobogtatva

⁷ PAUGAM, Mathilde: Belgium finally has a government. In: Medium, 2020. 10. 12., <https://medium.com/reporting-from-belgium/belgium-finally-has-a-government-81a9e696c35e> (2020.10.28.)

⁸ BOCK, Pauline: Belgium's new government: Why did the 'Vivaldi' coalition take so long to form? In: EuroNews, 2020. 10. 07., <http://beta.de.euronews.com/2020/10/07/belgium-s-new-government-why-did-the-vivaldi-coalition-take-so-long-to-form> (2020.10.28.)

⁹ PAUGAM (i.m.)

¹⁰ Integraal: Inleiding Van Langenhove op protestrit naar Brussel (sz.n.) In: Vlaams Belang, 2020. 09. 27., <https://www.vlaamsbelang.org/integraal-inleiding-van-langenhove-op-protestrit-naar-brussel/>, (2020.10.26.)

adtak hangot a *cordon sanitaire* gyakorlata és a Vivaldi-kormány ellen, melyet a párt expliciten „antidemokratikus szörny-koalíciónak” nevezett.¹¹

Az N-VA is keserűen vette tudomásul, hogy újra távolabb került a független Flandria lehetőségétől, de a VB-nél higgadtabb hangvételű közleményben¹² reagált a hírre. „Az N-VA a következő ciklusban is megtesz mindent, amit a pozíciója megenged, hogy képes legyen a lehető legjobban megvédeni a flamandokat ennek a kormánynak a katasztrofális terveitől.” Nyilvános tüntetésként pedig a VB-től megszokott hatalmas tömegdemonstráció helyett inkább egy játékos módszert választottak. A párt ifjúsági szervezete a nagyobb városokban „F*ck Vivaldi” feliratú óvszereket osztogatott, finoman jelezvén, hogy Flandria „erőszaknak” éli meg a koalíció létrejöttét, viszont változtatni már nem lehet rajta, csupán elfogadni.¹⁴

Az tisztán látszik, hogy a flamandok újra nagyot csalódtak és kérdéses, hogy ilyen módszerekkel lehet-e hosszú távon egyben tartani az országot. Ha a fokozatos leválásra nem hagy lehetőséget Brüsszel, akkor az elmúlt választási ciklusok alapján valószínűsíthető, hogy egyre többen és többen fognak majd átszavazni a VB-re, míg már nem lesz tartható a *cordon sanitaire* és az egész kérdést elrendezi egy gyors referendum. Erre utal a legutóbbi, 2019-es felmérés¹⁵ is, miszerint a flamandoknak már 37%-a támogatja az azonnali függetlenedés gondolatát, de még a vallonok 14%-a is már inkább látná kint az északi régiót, csak legyen vége a cirkusznak. Minél inkább igyekeznek tehát elfojtani ezt az igényt, annál erősebben jön vissza minden választás alkalmával. Kizárni a kormányból az ország legnagyobb pártját – csak, mert mindezt inkább békésen rendezné – alighanem csak olaj a tűzre.

¹¹ AMBROSINO, Alessandro: The Populism and Sub-State Nationalism Nexus in Flanders. In: The Myth of Homogeneity, 2020. 10. 29., <https://themythofhomogeneity.org/2020/10/29/the-populism-and-sub-state-nationalism-nexus-in-flanders/> (2020.11.07.)

¹² Uo.

¹⁴ 'Flanders is getting screwed': N-VA youth distributes condoms against Vivaldi government (sz.n.) In: The Brussels Times, 2020. 09. 28., <https://www.brusselstimes.com/news/belgium-all-news/133287/flanders-is-getting-screwed-n-va-youth-distributes-condoms-against-vivaldi-government/> (2020.10.29.)

¹⁵ Nearly 40% of Flemish would vote for independence (sz.n.) In: The Brussels Times, 2019. 12. 17., <https://www.brusselstimes.com/belgium/84230/nearly-40-of-flemish-would-vote-for-independence-referendum/> (2020.10.29.)